

УДК 378.4.09

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-186-105-111

ЗАЯЧКІВСЬКА Надія Михайлівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої освіти Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8370-0197>
e-mail: nadiyastrem@gmail.com

ЛЕЩАК Теодор Володимирович –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої освіти Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5256-1393>
e-mail: t_leshchack@lnu.edu.ua

СПЕЦИФІКА ЗДОБУТТЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ВИПУСКНИКАМИ УНІВЕРСИТЕТІВ АВСТРИЙСЬКОЇ (АВСТРО-УГОРСЬКОЇ) МОНАРХІЇ НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Зростання вимог до професійної компетентності педагога на сучасному етапі, трансформаційних змін в українській освіті, а особливо, відгукуючись на актуальні загальноосвітні виклики, ставить перед науковцями і педагогами-практиками потребу верифікації чинного комплексу заходів з удосконалення системи відбору до педагогічної професії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему кваліфікаційного відбору кандидатів на вчительські посади в історичній ретроспективі досліджували такі українські вчені, як Н. Дем'яненко, М. Барна, Д. Герцюк, Н. Кузнецова та ін. Особливості вищої педагогічної освіти у Центрально-Східній Європі досліджували також польські науковці – Ч. Майорек, А. Мейснер, Б. Лучинська, К. Шмид, С. Валясек, В. Шулякевич, К. Редзінський.

Метою статті є висвітлення організаційних, процедурних, змістових, кадрових, методичних та інших аспектів кваліфікаційних випробувань кандидатів на посади вчителів середніх шкіл у XIX – на початку XX стст. на прикладі випускників Львівського університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи з середини XIX ст. в Австрії, при Віденському університеті, започатковується робота так званих екзаменаційних комісій з перевірки претендентів на посади вчителів середніх шкіл («Lehramts-prüfungs-Commission für Mittelschule»). Тимчасовий закон про екзамен для кандидатів на посаду вчителя гімназії від 10 серпня 1849 р. передбачав проведення спеціального іспиту у формі виконання індивідуального дидактичного домашнього

завдання, який мав підтвердити «теоретичну і практичну навчальну здатність» претендента до здійснення педагогічної діяльності. Згодом такі комісії постали при австрійських університетах у м. Інсбруку (1850), м. Граці (1865) та інших університетських центрах імперії. З 1850 р. подібні іспитові випробування були запроваджені і для студентів Львівського університету. І хоча підходи до організації, умови проведення учительського кваліфікаційного екзамену упродовж другої половини XIX ст. постійно змінювалися, побачили світ нові приписи (1853, 1856, 1870, 1884, 1897 pp.), які посилювали вимоги до майбутніх учителів середніх шкіл, на загал у Австрії було законодавчо унормована дворівнева система підготовки гімназійного вчителя (університетська підготовка і кваліфікаційний вчительський іспит). Органами державної влади було визначено вимоги для кандидатів на вчительську посаду і сформовано вичерпний перелік етапів, які повинен був пройти майбутній вчитель середніх навчальних закладів. Щоб отримати кваліфікацію «звичайний учитель», яка уможлилювала право викладання в гімназіях, учительських семінаріях і реальних школах, передбачалося проходження ряд етапів.

Базовою вимогою для кандидатів на вчительське звання було проходження *повного курсу вищої освіти*. З 1897 р. Міністерством віросповідань та освіти дозволялося допускати до кваліфікаційних іспитів тих студентів, які закінчили чотири курси університету, але обов'язковою умовою було 5-семестрове навчання на філософському факультеті. Кожний кандидат мав довести, що протягом навчання в

університеті відвідував чотиригодинний навчальний курс філософії (у тому числі психології) і чотиригодинний курс педагогіки (науки про виховання і навчання, особливо її історії від XVI ст.), а також за можливістю – методику викладання профільних предметів, основи шкільної гігієни, основи фізичного виховання, мови, обраної мовою викладання та німецької мови, якщо її не було обрано мовою викладання. Крім того, додаткові вимоги висувалися для кандидатів на посади вчителів основних навчальних дисциплін. Серед іншого, ці вимоги передбачали документальне засвідчення відвідування відповідних просемінарійних занять, а також занять з дотичних навчальних дисциплін [11].

Студенти Львівського університету могли отримати кваліфікацію вчителя середньої школи з наступних спеціальностей: – класична філологія (основна) і мова викладання (додаткова); – основна: німецька або інші крайові мови (польська, українська); додаткова – класичні мови; – математика та зображувальна геометрія (основна) і геометричне креслення та фізика (додаткова); – природописна історія (основна) і математика та фізика (додаткова); – ілософія (основна), класичні мови або матаеатика та фізика (додаткова); – одна з сучасних мов (французька або англійська) – основна, німецька чи одна з крайових мов як додаткова спеціальність; – природописна історія і хімія [3].

У Львові всі справи щодо організації та проведення вчительського іспиту кандидатами на вчительські посади провадила Екзаменаційна комісія для кандидатів на вчителів гімназій (з 1911 р. – середніх шкіл) міста Львова, яка розпочала роботу в 1850 р. Членами екзаменаційної комісії на три роки призначалися професори Львівського університету, які представляли основні групи навчальних дисциплін, що викладаються у середніх навчальних закладах, а також за поданням голови комісії окремі визначні фахівці регіону з окремих навчальних дисциплін. Проведений нами аналіз розроблених положень про порядок складання іспиту засвідчує про високі вимоги загальнонаукової і психолого-педагогічної підготовки до кандидатів на вчительські посади.

До участі в учительському іспиті допускався кандидат, який подав до комісії зголошення із зазначенням профільних предметів і бажаної мови викладання, свідоцтво зрілості (аналог атестату про закінчення повної середньої освіти), документальне підтвердження факту

завершення навчання в університеті упродовж семи семестрів (включаючи п'ять семестрів вивчення профільних навчальних дисциплін на філософському факультеті) і успішного переведення на восьмий семестр, *curriculum vitae* (автобіографію) із зазначенням напрямку вищої освіти кандидата і його вузької наукової спеціалізації, свідоцтво про успішне складення іспиту з філософії та педагогіки. У випадку невідповідності кандидата одному чи декільком із зазначених пунктів комісія могла відмовити йому в участі в іспиті або передати питання для особливого розгляду в Міністерство [11].

Так, у своєму зверненні до Комісії від 3 липня 1901 р. студент університету, згодом відомий композитор, С. Людкевич просить допустити його до складання вчительського іспиту з української мови як основного предмету і класичної філології як побічного з українською мовою викладання. До листа було додано автобіографію, свідоцтво зрілості, університетську залікову книжку (т. зв. «легітимацийну книжку») і посвідчення про успішне складення двох колоквиумів [1, арк. 18].

Із автобіографії (*curriculum vitae*) кандидата дізнаємося факти про його навчання у Львівському університеті, під час якого він, зокрема, відвідував лекції з української філології, брав участь у семінарах і просемінарах з української філології та класичної філології [1, арк. 21]. У літньому семестрі 1898/99 н.р. і зимовому семестрі 1900/01 н.р. він слухав лекції з педагогіки («Історія виховання від епохи гуманізму» та «3 історії розвитку педагогічних теорій») доцента А. Даниша в обсязі трьох годин на тиждень, а в зимовому семестрі 1900/01 н.р. також лекції з психології професора К. Твардовського в обсязі чотирьох годин на тиждень [1, арк. 22–23]. Колоквиуми з педагогіки і психології студент С. Людкевич склав, відповідно, 12 лютого і 20 травня 1901 р. Ці факти було зафіксовано в офіційних документах і підтверджено підписами викладачів [1, арк. 2]. Повний університетський курс навчання було завершено кандидатом у червні цього ж року. 13 липня 1901 р. рішенням Комісії С. Людкевича було визнано таким, що виконав усі необхідні вимоги, і допущено до складання вчительського іспиту.

Вимоги вчительського іспиту для окремих предметів визнавалися однаковими для усіх видів середніх навчальних закладів (гімназій, реальних гімназій, реальних шкіл, дяківських середніх шкіл та жіночих ліцеїв).

Іспит, складений з основного предмету, надавав право викладати його в будь-якому класі гімназії (середньої школи). Натомість, іспит з побічного предмету, давав право на викладання лише у нижчих класах [11].

Під час складання вчительського іспиту кандидат мав виявити відповідні вимогам знання філософії, педагогіки, мови викладання, німецької мови (якщо вона не визначалася як мова викладання) та обраних ним профільних предметів. Структурно вчительський іспит складався з наступних етапів:

1. Теоретичні колоквіуми з педагогіки і психології.

На цьому етапі кандидат мав довести, що набув рівня, необхідного для виконання професійних педагогічних обов'язків. Дані випробування, як і всі наступні, складалися в індивідуальному порядку. Зміст колоквіумів містив основні поняття педагогіки і дидактики, знання з психології та логіки, а також основи історико-педагогічних знань, зокрема з історії вищої школи від XVI ст. У письмовому зголошенні до участі в даному іспиті кандидат мав зазначити, які саме форми навчальних занять (колоквіуми, семінари, вправи, лекції), на його думку, допомогли здобути необхідну філософську та педагогічну кваліфікацію. Окремо зазначалася кількість відвіданих навчальних лекцій з педагогіки та психології під час навчання в університеті. Колоквіум проводився університетськими лекторами з педагогіки та психології і тривав близько півгодини [11].

2. Самостійна письмова робота з профільного предмету.

Успішно склавши колоквіуми з педагогіки та психології і здобувши дозвіл від Комісії кандидат отримував тексти конкурсних завдань. Самостійна письмова робота кандидата полягала в написанні розлогих відповідей на два завдання з обраних ним навчальних дисциплін.

Для написання роботи кандидат отримував три місяці. Втім, серед офіційних документів зустрічаються листи кандидатів до Комісії з проханням підтримати їхнє звернення до Міністерства щодо продовження терміну виконання письмової роботи до дев'яти місяців. Зазвичай такі клопотання задовольнялися [8, арк. 1, 5, 7, 26, 28, 31, 33].

Для написання самостійної письмової роботи вже згадуваний нами С. Людкевич отримав два завдання – з української філології та класичної філології. Головна тема звучала наступним чином: «Подати

характеристику південно руської мови XIII–XVI вв. з особливим розглядом мови пам'ятника т.н. Євангеліє Путнянського» і була викладена кандидатом на 90 аркушах [1, арк. 25–114]. Друге завдання полягало у перекладі з коментарем фрагменту з твору Аристотеля про Афінську республіку і було викладене на 30 аркушах [1, арк. 135–165]. Обидві праці було оцінено «дуже добре», що дало право кандидатові перейти до наступного етапу вчительського іспиту.

3. Письмовий іспит з мови викладання, німецької мови (якщо її не було обрано як мову викладання) та обраних профільних предметів.

Письмовий іспит кандидата на вчительську посаду передбачав завдання для оцінки детально окресленої сфери знань і вмінь, необхідних для визнання за екзаменованим відповідної наукової кваліфікації. Чимало інформації про процедуру проведення письмових іспитів можна почерпнути з протоколів (організаційних та підсумкових) та офіційного листування Комісії з кандидатами і Міністерством.

Засідання Екзаменаційної комісії скликалося для складення розкладу письмового іспиту групою кандидатів. Число цієї групи коливалося від 3 до 10 кандидатів, які об'єднувалися за спільним дисциплінарним профілем (наприклад філософський, математично-природничий, мовний). Під час засідання члени Комісії зі свого складу формували підкомісію у складі трьох екзаменаторів – фахівців із відповідного профілю, до числа яких обов'язково входив голова Комісії або його заступник [11].

Протокол засідання Екзаменаційної комісії містив перелік членів Комісії, текст екзаменаційних завдань і розклад іспиту. Перелік містив учені ступені і прізвища усіх дев'яти членів Комісії та їхні підписи. Кандидатам на вчительські посади ставили два екзаменаційні завдання. Наприкінці протоколу зазначалися точний час і тривалість написання екзаменаційної роботи кандидатами, а також прізвища членів Комісії. По завершенні іспиту останні залишали поруч свої підписи. На звороті протокол скріплювався печаткою та підписом секретаря Комісії.

Як уже зазначалося, до протоколу Комісії додавалися письмові відповіді кандидатів на два екзаменаційні завдання. Нормативно для написання роботи відводилося дві години часу, однак екзаменовані не завжди дотримувалися цього

положення і зазвичай відхилялися від нього у бік як збільшення, так і зменшення. Наприклад, у 1854 р. кандидат на вчительську посаду К. Бляйм витратив на написання 3 ½ год, В. Августяк – 4 год, К. Хердлічка – 2 ½ год, В. Манастерський – 1 ¾ год. тощо. Після своєї відповіді екзаменованій ставив підпис, після чого роботу перевіряли і оцінювали два з трьох членів екзаменаційної підкомісії. Оцінка кожного з них була розгорнутою і також підтверджувалася підписами. Письмова відповідь кожного кандидата зшивалася і скріплювалася печаткою Екзаменаційної комісії [3, арк. 12–17, 34–39, 40–46, 61–66, 73–75, 77–80].

Екзаменаційні завдання (у документах – «теми») формулювалися профільними членами Комісії, після чого її голова або заступник звертався з проханням їх затвердження на початках до центрального Міністерства, а з кінця 60-х рр. ХІХ ст. – до Красвої шкільної ради у Львові. При цьому сам текст екзаменаційних завдань у листі не оголошувався, а зазначалися лише відповідні навчальні дисципліни, прізвиська екзаменованих та екзаменаторів. Кандидати ознайомлювалися з текстами завдань безпосередньо перед початком іспиту.

Для прикладу, С. Людкевич приступив до складання письмових іспитів з класичної філології 28 листопада 1901 р. Екзаменаційні завдання полягали у перекладі на польську мову уривків з творів античних класиків. Так, з 9.00 до 13.00 кандидат виконував переклад фрагменту з твору Цицерона «*De Officiis*» (книга II, частина 5, §§ 16–18.) [1, арк. 10], а з 16.00 до 20.00 Ксенофана «*La Hellanika*» (книга V, частина 4, § 1–4) [1, арк. 7] – відповідно, з латинської та з грецької мов. Написання кожного із завдань відбувалося під наглядом двох викладачів, про що було зазначено у підсумковому екзаменаційному протоколі [1, арк. 4].

4. Усний іспит з мови викладання, німецької мови (якщо вона не визначалася як мова викладання) та обраних профільних предметів.

Позитивні результати письмового іспиту давали підстави кандидатові приступити до складання усного іспиту, який тривав близько години з основного предмету і близько півгодини з побічного предмету. Під час складання усного іспиту кандидат повинен був підтвердити свої знання, виявлені під час складання письмового іспиту [11].

Знову звернемося до прикладу вчительського екзамену С. Людкевича.

Усний іспит із побічних предметів він

складав 6 грудня 1901 р. о 17.20. Відповіді з кожного предмету давалися на оголошені запитання, послідовно фаховому екзаменаторові. Так, з 17.20 до 18.45 проф. Крончкевич задавав запитання екзаменованому з класичної філології. Завдання полягало у перекладі з поясненням фрагменту з праці Овідія «Фасті» (част. IV, с. 679–691) та з «Одісеї» Гомера (част. III, с. 75–91) [1, арк. 11–12]. Від 18.45 до 19.20 проф. А. Калина слухав відповіді кандидата на запитання з польської мови і літератури, а саме – «Відмінки іменників (польської мови) у стосунку до старослов'янської та української мов» і «Мовний аналіз «Ориади» Міцкевича» [1, арк. 14]. З 19.20 до 19.50 проф. Л. Фінкель ставив запитання із загальної історії. Вони звучали наступним чином: «Пізнні праці з грецької і римської історії», «Війни персів з греками», «Завоювання Італії римлянами», «Полібій, його праця і діяльність», «Римські провінції, здобуті за часів імперії» [1, арк. 13]. Від 19.50 і до завершення іспиту проф. Гернер задавав кандидатові запитання з граматики німецької мови. Усі предмети було складено на оцінку «достатньо», крім загальної історії, за яку кандидат отримав «задовільно». Успішне складання іспиту підтверджувалося особистими підписами екзаменаторів [1, арк. 4–5].

Усний іспит з головного предмету для С. Людкевича відбувся 27 травня 1902 р. о 16.20. Екзаменаційна комісія складалася з трьох осіб – проф. Л. Фінкеля (голова), проф. Ф. Колесси (екзаменатор), проф. М. Грушевського (помічник). Іспит тривав до 17.40, а запитання з української філології задавав лише проф. Ф. Колесса [1, арк. 5]. Екзаменатор сформулював перед кандидатом два завдання для відповіді, а саме:

1) Церковно-слов'янська мова та її історія. Паннонська, саларська і моравська теорії. Найдавніші пам'ятки церковно-слов'янської мови. Поділ староруських діалектів.

2) Найдавніші руські літописи.

У підсумковому протоколі екзаменатор залишив запис – «відповіді вдовольнили» [1, арк. 17]. Цього ж дня Комісією було винесено остаточну ухвалу за підсумком повного вчительського іспиту. Цим документом було офіційно встановлено, що С. Людкевич є придатним для викладання української мови як головного предмету і латинської та грецької мов як побічних предметів у гімназіях і реальних школах з українською і польською мовами викладання.

Загальні результати вчительського

іспиту виносилися комісією після завершення усного етапу. Свідцтво про складання вчительського іспиту містило: біографічну інформацію про кандидата та детальні відомості про освіту; детальну інформацію про результати кожного з етапів учительського іспиту; загальний висновок екзаменаційної комісії про навчальні дисципліни, право на викладання яких кандидат отримав.

Кожна незадовільна оцінка, виставлена кандидатові за іспит, фіксувалася в окремому документі із зазначенням причини. У переважній більшості випадків мотивацією для виставлення такої оцінки виступала недостатня підготовка кандидата [2, арк. 19, 52, 53, 59, 60; 4, арк. 16, 38, 39, 42, 44; 5, арк. 22, 23].

Втім, траплялися і окремі випадки, пов'язані з недопуском до іспиту з політичних мотивів. Зокрема, привертає увагу розгорнутий лист-клопотання кандидата на посаду вчителя М. Бабика, поданий до Екзаменаційної комісії і датований 9 листопада 1905 р. Із листа стає відомо про участь автора в публічній студентській акції проти ректора за декілька років до написання листа, після чого він уже двічі підлягав дисциплінарному покаранню у формі обмеження ряду його студентських прав. У листі, поданому українською та німецькою мовами, М. Бабик шкодує про свій «необдуманий учинок», просить «не карати його втретє» і надати змогу все ж скласти вчительський іспит з історії та географії на основі української, польської і німецької мов викладання [2]. Відомо, що далеко не всі листи потрапляли до архівних фондів, тому можна припустити, що такий факт не був одиноким.

Успішне складання вчительського іспиту давало кандидатові право на допуск до педагогічної практики у середніх навчальних закладах. Якщо кандидат на вчительську посаду не приступив до практики протягом п'яти років або ж мав перерву у педагогічній діяльності на такий самий період, виникала необхідність повторного складання вчительського іспиту [11].

Варто зазначити, що число складених вчительських іспитів у Львові починаючи з середини XIX ст. хоча і нешвидкими темпами, однак стабільно зростало. Так, у 1855 р. через горнило Комісії успішно пройшло 15 кандидатів; у 1891 р. цей показник становив 17 осіб [4, арк. 22–24], у 1900 – 20 [5, арк. 1–3], у 1906 – вже 41 [6, арк. 32–34].

Також слід зауважити, що майже

половині з числа кандидатів, які зголошувалися до вчительського іспиту, було відмовлено у наданні вчительської ліцензії. Так, у 1913/14 н.р. Комісія у Львові надала вчительську ліцензію 78 кандидатам, а відмовила у її наданні 74 кандидатам [9, арк. 1–7]. У 1915/16 н.р. ці показники у зв'язку з воєнними діями скоротилися, однак співвідношення залишалось майже аналогічним – відповідно 33 і 22 [10, арк. 56–58]. В офіційних звітах Комісії, що подавалися до Міністерства, фіксується дві причини відмови – недостатній рівень самостійної письмової роботи і недостатній рівень знань, продемонстрований безпосередньо під час вчительського іспиту. Факт відмови супроводжувався вказівкою часового терміну, якого стосувалася відмова. У документах зустрічається лише два варіанти відмови – повна відмова і відмова на 6 місяців, по завершенні яких кандидат може ще раз подати звернення про допуск до вчительського іспиту [7, арк. 118–119].

III. Проходження річної стажувальної педагогічної практики.

Після успішного складання вчительського іспиту, кандидат на вчительську посаду мав пройти річну педагогічну практику в середніх навчальних закладах. Пропевдичним кроком до цього етапу було відвідування кандидатом упродовж т.зв. «пробного року» засідань шкільного семінару. Такі шкільні семінари діяли у деяких школах університетських міст Австрійської монархії і мали на меті ознайомити кандидатів на вчительські посади з практикою шкільної освіти та підготуватися до самостійної педагогічної діяльності. Керував семінаром директор школи, а розподілом кандидатів (від чотирьох до восьми на один середній навчальний заклад) між школами займалася Краєва шкільна рада [11].

До видів діяльності кандидата на вчительську посаду у школи під час його річної педагогічної практики належало відвідування шкільних навчальних занять, проведення пробних уроків і вчительських виступів, самостійне викладання та участь у конференціях і нарадах.

Упродовж перших тижнів педагогічної практики кандидати на вчительські посади відвідували навчальні заняття педагогів, до яких вони були прикріплені на час практики, а саме – викладачів профільних навчальних дисциплін, а також викладачів з дотичних навчальних дисциплін. Опираючись на визначені при початку педагогічної практики вимоги і на власні спостереження,

практиканти формували плани-проспекти уроків. Кількість відвіданих уроків мала становити від 12 до 16 на тиждень. По завершенні початкового етапу практики та етапу спостереження, практиканти продовжували відвідувати навчальні заняття різних учителів з метою формування цілісного уявлення про шкільну освіту. При цьому міністерська інструкція зобов'язувала заздалегідь повідомляти вчителів про факт відвідування їхнього навчального заняття практикантом.

Етап проведення пробних занять розпочинався після кількох днів спостережень і тривав до завершення першого навчального півріччя. Пробні навчальні заняття відбувалися 1–2 рази на тиждень під наглядом вчителя, до якого був прикріплений практикант у класах, в яких викладав цей вчитель. Рекомендувалося згодом провести декілька пробних уроків і в інших класах. Якщо до вчителя було прикріплено декілька практикантів, то вони були зобов'язані відвідувати уроки одне одного. Упродовж даного етапу педагогічної практики періодично (раз на 3–4 тижні) відбувалися відкриті уроки, на яких були присутні всі практиканти школи і всі вчителі-предметники. Обмін думками присутніх з приводу якості проведеного навчального заняття мав на меті з'ясувати міру професійного поступу практиканта і шляхи його подальшого розвитку [11].

Із початком другого навчального півріччя розпочинався етап самостійної або, залежно від рівня готовності практиканта, частково-самостійної педагогічної діяльності у визначеному класі під керівництвом вчителя-предметника. Відкриті уроки на цьому етапі практики відбувалися щонайменше один раз на місяць. Практиканти, які самостійно проводили заняття, мали право брати участь у засіданнях педагогічних нарад школи і користуватися дорадчим голосом у питаннях організації навчального процесу в його класі [11].

Елементом учительського стажування була участь практикантів в організації та проведенні методичних конференцій, що відбувалися з метою збагачення педагогічної практики науковим змістом, поглиблення педагогічних знань і вдосконалення навиків виступів перед аудиторією. На таких зібраннях майбутні вчителі виголошували доповіді і дискутували на загальні дидактичні теми, обговорювали проблеми шкільної освіти, зокрема питання навчальних планів і програм, шкільного розпорядку та гігієни, методів виховання, новинок педагогічної

літератури та шкільних підручників тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Опираючись на з'ясовані деталі організаційних, процедурних, змістових та методичних аспектів кваліфікаційних випробувань кандидатів на вчительські посади можемо стверджувати, що в системі практичної підготовки вчителя з університетською освітою були закладені підходи, які пройшли випробування часом і до сьогодні не втратили своєї актуальності. Кваліфікаційні вимоги та комплексний характер професійних випробувань у справі присудженні вчительських посад формувалися відповідно до правових норм, встановлених на державному рівні і визначених на підставі системної перевірки теоретичних знань та практичних умінь кандидатів. Подальше опрацювання поточної проблематики доречно спрямувати у сферу порівняльної педагогіки, з'ясовуючи формальні та якісні характеристики кваліфікаційних педагогічних випробувань, а також розширюючи часові і територіальні рамки дослідження.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Центральний державний історичний архів України у Львові (ЦДІАЛ). Фонд 174. Опис 1. Справа 1037. 166 арк.
2. ЦДІАЛ. Ф. 174. Оп. 1а. Спр. 1. 111 арк.
3. ЦДІАЛ. Ф. 174. Оп. 1а (1850–1938). Спр. 10. 88 арк.
4. ЦДІАЛ. Ф. 174. Оп. 1а. Спр. 43. 25 арк.
5. ЦДІАЛ. Ф. 174. Оп. 1а. Спр. 47. 24 арк.
6. ЦДІАЛ. Ф. 174. Оп. 1а. Спр. 55. 36 арк.
7. ЦДІАЛ. Ф. 174. Оп. 1а. Спр. 61. 121 арк.
8. ЦДІАЛ. Ф. 174. Оп. 1а. Спр. 65. 104 арк.
9. ЦДІАЛ. Ф. 174. Оп. 1а. Спр. 71. 78 арк.
10. ЦДІАЛ. Ф. 174. Оп. 1а. Спр. 73. 59 арк.
11. Przepisy egzaminacyjne dla kandydatów na nauczycieli szkół średnich. / Wydał Dr. Kazimierz Twardowski. Lwów, 1911. 83 s.

REFERENCES

1. Tsentralnyj Derzhavnyj Istorychnyj Archiv Ukrainy u Lvovi (TDIAUL). Fond 174. Opyś 1. Sprava 1037. 166 p.
2. TDIAUL. F. 174. Op. 1a. Spr. 1. 111 p.
3. TDIAUL. F. 174. Op. 1a. Spr. 10. 88 p.
4. TDIAUL. F. 174. Op. 1a. Spr. 43. 25 p.
5. TDIAUL. F. 174. Op. 1a. Spr. 47. 24 p.
6. TDIAUL. F. 174. Op. 1a. Spr. 55. 36 p.
7. TDIAUL. F. 174. Op. 1a. Spr. 61. 121 p.
8. TDIAUL. F. 174. Op. 1a. Spr. 65. 104 p.
9. TDIAUL. F. 174. Op. 1a. Spr. 71. 78 p.
10. TDIAUL. F. 174. Op. 1a. Spr. 73. 59 p.
11. Przepisy egzaminacyjne dla kandydatów na nauczycieli szkół średnich. / Wydał Dr. Kazimierz Twardowski. Lwów, 1911. 83 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЗАЯЧКІВСЬКА Надія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: історія розвитку школи і педагогічної думки, сучасні проблеми педагогіки та освіти Польщі.

ЛЕЩАК Теодор Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: історія університетської освіти, еволюція професійної системи підготовки педагогів для середньої та вищої школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ZAYACHKIVSKA Nadiia Mykhailivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher Education, Ivan Franko National University of Lviv.

Circle of research interests: history of education and pedagogy, contemporary problems of pedagogy and education of Poland.

LESHCHAK Teodor Volodymyrovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher Education, Ivan Franko National University of Lviv.

Circle of research interests: history of higher education, evolution of teacher training system for secondary and higher education.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2019 р.

УДК 378 (410)

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-186-111-115

ІВАНОВА Вікторія Вікторівна –

кандидат психологічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Мукачівського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3954-9407>
e-mail: vika-ivanova@ukr.net

РОЗВИТОК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У СПОЛУЧЕНОМУ КОРОЛІВСТВІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Підготовка дошкільних педагогів в університетах та інших освітніх навчальних закладах у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії є складником неперервної освіти, системним педагогічним процесом, якому притаманна діалектика становлення і розвитку в суспільному житті та освітній діяльності, власні теоретичні та практичні засади, суспільно-мотиваційна і педагогічна зумовленість, а також відповідна структура: мета, завдання, зміст, технологія реалізації, оцінка якості, загальні соціально-педагогічні механізми ефективного функціонування. Процес професійної підготовки дошкільних педагогів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії носить цілісний, неперервний, диференційований характер, охоплює сукупність взаємопов'язаних структурних елементів (законодавчу базу, освітні заклади і центри, національні й державні програми розвитку дошкільної освіти та підготовки фахівців, освітні

програми; зміст, форми, принципи організації навчання, інноваційні технології, методи та засоби навчання педагогічних працівників, науково-методичний супровід тощо), що впливають на забезпечення якості професійної підготовки дошкільних педагогів у цілому [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти знайшли відображення у працях вітчизняних та зарубіжних учених (Л. Артемової, А. Богущ, Н. Мельник, М. Олійник, С. Попиченко, О. Прокопчук, С. Русової, А. Саргсян, Б. Уотс (B. Watts) та ін.).

Мета статті – проаналізувати розвиток професіоналізму фахівця дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії в системі неперервної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії освітні програми неперервної професійної освіти